

Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Algısının İncelenmesi

Examining High School Students' Perception of Financial Literacy and Money Management

Sevil ÖZKAN GÜLTEKİN

Şehit Erol Olçok Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Bursa, Türkiye

sevil_2302@hotmail.com

ORCID: 0000-0001-5742-2800

Doğan ACAR

BTSO Ali Osman Sönmez Sosyal Bilimler Lisesi, Bursa, Türkiye

doganacar23@gmail.com

Öz

Günümüzde, finansal okuryazarlık bireylerin maddi kaynaklarını etkili bir şekilde yönetebilmeleri için kritik bir beceri haline gelmiştir. Bu bağlamda, lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini değerlendirmek ve farklı demografik özelliklere göre analiz etmek hem bireysel hem de toplumsal düzeyde büyük bir önem arz etmektedir. Bu sebeple çalışma kapsamında farklı lise türlerindeki öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini Bursa Osmangazi ilçesinde bulunan üç devlet okulunda öğrenim gören 750 öğrenciden oluşmaktadır. Bu araştırmada bireylerin demografik bilgilerine “Kişisel Bilgi Formu” aracılığıyla ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi için Hülya Güvenç (2016) tarafından geliştirilen “Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Algısı Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada, veri toplama ve analiz süreçlerinde nicel araştırma tasarımlarından betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; Para yönetim özyeterlik testi ve para yönetim davranışları testinin finansal okuryazarlık üzerinde cinsiyetle anlamlı bir ilişkisi olmadığı, ancak finansal bilgi testi ile finansal okuryazarlık arasında belirgin bir farklılık gösterdiği söylenebilir. Anne eğitim durumu ve okul türü faktörlerinin öğrencilerin para yönetim davranışları ve finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkili olduğu, diğer faktörlerin ise bu konuda belirgin bir farklılık yaratmadığı söylenebilir. Sınıf düzeyi ve okul türü faktörlerinin öğrencilerin finansal bilgi düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında etkili olduğu, baba ve anne eğitim durumu faktörlerinin ise bu konuda belirgin bir farklılık yaratmadığı söylenebilir. Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık yeteneklerinin gelişimi için öğrencilere aile, okul ve çeşitli kültürel etkinlikler kapsamında müfredata entegre dersler, seminerler ve çeşitli aktiviteler yardımıyla eğitim verilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim, Finansal Farkındalık, Finansal Planlama, Bütçeleme Davranış.

Abstract

Today, financial literacy has emerged as an indispensable competency for individuals to manage their financial resources adeptly. In this context, the evaluation of financial literacy levels among high school students, coupled with an analysis based on diverse demographic characteristics, assumes paramount importance at both the individual and societal levels. Consequently, this study explores the financial literacy levels among students across various high school categories. The research sample comprised 750 students enrolled in three public schools within the Osmangazi district of Bursa. Demographic data were gathered using the “Personal Information Form”. Moreover, the “Financial Literacy and Money Management Perception Scale”, developed by Hülya Güvenç in 2017, was employed to assess the students' financial literacy levels. A descriptive survey model, representative of quantitative research methodologies, was utilized for data collection and analysis. The findings indicate that while the money management self-efficacy test and money management behavior test show no significant correlation with gender regarding financial literacy, a notable disparity exists concerning the financial knowledge test and financial literacy. It appears that factors such as the mother's educational level and the type of school attended significantly influence students' money management behaviors and overall financial literacy levels, whereas other variables do not manifest a substantial differentiation. Additionally, class level and type of school attended markedly impact students' financial knowledge and literacy levels, in contrast to parental education levels, which do not exhibit a significant variance. To enhance the financial literacy skills of high school students, it is advisable to implement educational measures through courses, seminars, and various activities embedded within the curriculum, augmented by family involvement and diverse cultural engagements.

Keywords: Financial Literacy, Financial Education, Financial Awareness, Financial Planning, Budgeting Behavior.

Giriş

Sosyoekonomik koşullar, bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini önemli ölçüde etkilemektedir. Özellikle lise çağındaki bireylerin büyüdüğü ve eğitim gördükleri kurumlar ve bu kurumların nitelikleri de bu süreci etkilemektedir. Finansal okuryazarlık, bireylerin paranın kullanımını ve yönetimi konusunda yaptıkları tasarrufların ve yatırım kararlarının doğru finansal araçların tercih edilmesini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve yeterlilik temelli yaklaşım sergileyerek bireylerin finansal refahını artırma çabasıdır (Şimşek, Hithit, & Şimşek, 2021). Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık becerileri, onların gelecekteki mali yönetimleri açısından kritik bir rol oynar. Finansal okuryazarlık, bireylerin bilinçli finansal karar alabilmeleri, bütçe yapabilmeleri ve mali riskleri anlayabilmelerini içerir. Lise döneminde, öğrencilere temel finans kavramları, bütçeleme, tasarruf etme ve yatırım yapma gibi konularda eğitim vermek, onların mali geleceğe daha sağlam bir temel ile hazırlanmalarına yardımcı olabilir. Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık becerilerini geliştirmeleri, onların bağımsız birer birey olarak yaşamlarını sürdürmeleri için önemlidir. Bu beceriler, öğrencilere maaş hesaplamaları yapabilme, vergi sistemini anlayabilme ve kredi kartı kullanımını konusunda bilinçli kararlar verebilme yeteneği kazandırabilir. Ayrıca, öğrencilere gelir ve gider yönetimi, borçlanma konularında sağlıklı alışkanlıklar kazandırmak, ilerleyen yaşamlarında mali sorumluluklarını daha etkin bir şekilde yönetmelerine olanak tanır. Finansal okuryazarlık becerileri aynı zamanda lise öğrencilerine ekonomik sistemlerin işleyişini anlama fırsatı sunar. Bu, öğrencilere ekonomik güç dengelerini, ticaretin temel prensiplerini ve küresel ekonominin etkilerini değerlendirme becerisi kazandırabilir. Bu bilinç, öğrencilerin küresel finansal konulara duyarlı bireyler olarak yetişmelerini sağlayarak toplumlarına daha etkili bir şekilde katkıda bulunmalarına olanak tanır. Lise düzeyinde finansal okuryazarlık eğitimi, öğrencilerin hayat boyu sürecek mali başarıya giden yolda temel bir adım olabilir. Bu eğitim, gençlerin finansal hedefler belirlemelerine, tasarruf yapmaya öncelik vermelerine ve gelecekteki mali belirsizliklere karşı hazırlıklı olmalarına yardımcı olarak onları daha güçlü ve bilinçli birer tüketici ve tasarruf sahibi yapabilir. Özetle, lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık becerilerini güçlendirmek, onların yaşamları boyunca finansal refahlarını artırmalarına olanak tanır.

Günümüzün ekonomik koşulları, her sorumlu bireyin yaşamını sürdürebilmesi için belirli düzeyde ekonomik ve finansal okuryazarlığa sahip olmasını gerektirmektedir. Bu durum insanları ekonomi ve finansla ilgili temel bilgilere hâkim olmaya ve bu bilgileri ekonomik hayata uygulamaya teşvik etmektedir. Akademik çalışmaların çoğu genel olarak finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu göstermekte olup finansal okuryazarlık düzeylerinin iyileştirilmesiyle tasarrufların artması, yatırım verimliliği ve ekonomik güç gibi olumlu gelişmelerin sağlanabileceğini vurgulamaktadır. (İkvan, Tursun, & Ukav, 2020). Finansal okuryazarlık ayrıca, bireyin finansal durumunu yönetmek için tasarruf yaparken, yatırım yaparken ve borç alırken doğru kararlar verebilme yeteneği olarak da tanımlanmaktadır. (Remund, 2010).

Ulusal düzeyde finansal okuryazarlığın iki ana etkisi vardır. Birincisi, tasarruflarının ekonomik kalkınma için kullanılabilmesi için bireyleri tasarrufa yönlendirmektir. İkinci olarak, finansal okuryazarlık, bireylerin kişisel mali durumlarını yönetme becerilerini artırarak borç yönetimi, yatırım yapma ve bütçe planlama gibi konularda daha bilinçli kararlar almalarını sağlar. Bu da bireylerin mali güvenliklerini artırır ve ekonomik istikrarı destekler. (Atkinson & Messy, 2013).

Bütçe yönetimi ise kişilerin veya kurumların belirli bir dönemde ne kadar gelir elde edeceklerini ve bu geliri nasıl harcayacaklarını planlamalarını içerir. Özellikle ekonomik sıkıntılar içerisinde yaşamak durumunda olan gençler aldıkları harçlık, burs veya aylıkları planladığı takdirde daha refah düzeyi yüksek bir şekilde yaşamlarını idame ettirebilirler. Bütçe yönetimi oluşturmak için öncelikle mevcut bütçenin hesaplanması gerekir. Bütçe hesaplamaları gelir ve giderlerin hesaplanmasıyla sonuçlanır. Bütçe planlaması gelir ve giderlerin dengelenmesinin bir sonucudur ve bireylerin geleceğe daha sağlam adım atabilmesi açısından önemlidir. Bütçe planlama, para harcamaya yönelik planlar yapma sürecidir. Bu harcama planını oluşturmak, ihtiyacınız olan veya yapmak istediğiniz şeyleri yapmak için yeterli paraya sahip olup olmayacağınızı önceden belirlemenizi sağlar. Planlama, giderlerinizi gelirinize dengelerek paranızı yönetmenize yardımcı olur, gelirinizi doğru şekilde yönetmenize olanak tanır.

Bireyler hemen hemen her gün ve hayatlarının her aşamasında çeşitli finansal kararlar almaktadırlar. Bütçe kısıtı ve borçlanma kısıtı ile karşı karşıya kalan bireylerin bu kararları pek çok açıdan tartışılabilir: Bireyler, bütçeleme yapma sürecinde harcamalarını planlamak, tasarruf etmek için belirli miktarlar ayırmak, yatırım yapacakları yerleri seçmek ve gerekliyse borç almak gibi karmaşık finansal kararlarla karşı karşıya kalabilirler. Bu kararlar, temel ekonomi bilgisini ve genellikle kişisel finans yönetimi konusundaki akademik kavramlar ve stratejilerin anlaşılmasını gerektirir. (Widdowson & Hailwood, 2007). Tasarruflar ekonomide yatırıma dönüştürülerek ülke ekonomisinin gelişmesine ve vatandaşların yaşam standartlarının iyileştirilmesine yardımcı olmaktadır (Aka & Arıcan, 2019). Tüketiciler, tasarruf ve yatırım kararlarını tek bir faktöre indirgeyerek almazlar. Demografik yapıları, gelir düzeyleri, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapıları gibi çeşitli faktörler, tüketicilerin tasarruf ve tüketim kalıplarını şekillendirir (Soylu, 2019). Bireylerin tasarruf düzeyleri, ekonomik karar verme birimlerinin sosyo-ekonomik ve demografik faktörlere bağlı olarak değişebilir. Genellikle bir ülkede hane halkı tarafından gerçekleştirilen tasarruflar önemli bir rol oynar. Bu tasarruf eğilimi, ekonomik, demografik, sosyal ve kültürel faktörlerin karmaşık etkileşimiyle belirlenir (Kapounek, Korab, & Deltuvaite, 2016).

Araştırma problemi

Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık ve para yönetimi algısını çeşitli değişkenlere göre inceleyerek, var olan farklılıkları tespit etmek amacıyla aşağıdaki alt problemler ele alınmıştır.

Araştırmanın alt problemleri

1. Finansal okuryazarlık ve para yönetimi algısı sınıf seviyesine göre değişiklik göstermekte midir?
2. Finansal okuryazarlık ve para yönetimi algısı anne eğitim durumuna göre değişiklik göstermekte midir?
3. Finansal okuryazarlık ve para yönetimi algısı baba eğitim durumuna göre değişiklik göstermekte midir?
4. Finansal okuryazarlık ve para yönetimi algısı cinsiyete göre değişiklik göstermekte midir?
5. Finansal okuryazarlık ve para yönetimi algısı okul türüne göre değişiklik göstermekte midir?

Araştırmanın amacı

Bu çalışmanın temel amacı, lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini tespit etmek ve bu düzeylerin demografik faktörlere göre nasıl değiştiğini anlamaktır. Ayrıca, elde edilen verileri kullanarak lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık becerilerini geliştirmek için potansiyel stratejileri belirlemektir. Bu doğrultuda çalışmanın önemi;

1- Finansal okuryazarlık, bireylerin kişisel finansal başarılarını artırarak maddi hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olur. Lise öğrencilerinin bu becerileri nasıl kazanabileceklerini anlamak için önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

2- Finansal okuryazar bireyler, toplumsal refahın artmasına katkı sağlarlar. Bu çalışma, genç neslin finansal okuryazarlık seviyelerini değerlendirerek toplumun genel finansal sağlığını güçlendirmeye yönelik potansiyel çözümleri ortaya koymayı hedeflemektedir.

3- Elde edilecek veriler, eğitim politikalarının lise düzeyindeki finansal okuryazarlık eğitimi geliştirmesi için önemli bir dayanak oluşturacaktır.

Lise öğrencilerine yönelik olan finansal okuryazarlık çalışmanın bir diğer amacı, genç neslin finansal konularda bilinçlenmesini ve maddi yönetim becerilerini geliştirmesini sağlamaktır. Literatür taraması sonucunda genellikle genç yaş gruplarını kapsayan genel finansal okuryazarlık çalışmalarının bulunduğu gözlemlenmiştir. Çalışma, özel olarak lise öğrencilerini hedef alarak, genç yaş gruplarına yönelik finansal okuryazarlık konularına odaklanmakta ve lise öğrencilerinde finansal okuryazarlık konusunda farkındalık oluşturması bakımından diğer çalışmalardan farklıdır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nicel bir araştırma olup, betimleyici bir çalışma olarak sınıflandırılmıştır. Betimleyici araştırma modeli, mevcut veya geçmişteki bir durumu objektif bir şekilde tasvir etmeye odaklanan bir araştırma yöntemidir (Karasar, 2020).

Araştırmanın Çalışma Evreni

Araştırmamızın çalışma evreni, Bursa Osmangazi ilçesinde bulunan üç devlet okulunda öğrenim gören 2000 öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılığı

Çalışmada, evrenin tamamının çalışmaya dahil olmayı kabul etmemesi, örnekleme yönteminin tercih edilmesinin bir sınırlılığıdır.

Araştırmanın Örneklemi

Araştırmamızın örneklemi Bursa Osmangazi ilçesinde bulunan üç devlet okulunda öğrenim gören ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 750 öğrenci ve bu öğrencilerin öğrenim görmekte olduğu 9., 10., 11. ve 12. sınıflardır.

Tablo I: Araştırma Örneklemindeki Öğrencilerin Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

	Değişken	f	%
Cinsiyet	Kız	271	36,1
	Erkek	479	63,9
Anne Eğitim Durumu	Ortaokul ve altı	290	38,7
	Lise	299	39,9
	Ön lisans	79	10,5
	Lisans	82	10,9
Baba Eğitim Durumu	Ortaokul	229	30,5
	Lise	292	38,9
	Ön lisans	83	11,1
	Lisans	146	10,9
Okul Türü	Sosyal Bilimler Lisesi	214	28,5
	Fen Lisesi	284	37,9
	Meslek Lisesi	252	33,6
Sınıf Düzeyi	9.Sınıf	261	34,8
	10.Sınıf	173	23,1
	11.Sınıf	207	27,6
	12.Sınıf	109	14,5

Tablo I incelendiğinde çalışma grubunun %36,1'ini (n=271) kız öğrenciler, %63,9'unu (n=479) erkek öğrenciler oluştururken, bu öğrencilerin %34,8'i (n=261) dokuzuncu sınıf, %23,1'i (n=173) onuncu sınıf, %27,6'sı (n=207) on birinci sınıf, %14,5'i (n=109) on ikinci sınıf öğrencileridir. Anne eğitim düzeyi; ortaokul ve altı mezunu %38,7 (n=290), lise mezunu %39,9 (n=299), ön lisans mezunu %10,5 (n=79), lisans mezunu %10,9'dur (n=82). Baba eğitim düzeyi; ortaokul ve altı mezunu %30,5 (n=229), lise mezunu %38,9 (n=292), ön lisans mezunu %11,1 (n=83), lisans mezunu %10,9'dur (n=146).

Öğrencilerin okul türlerinin ise; %28,5 (n=261) sosyal bilimler lisesi, %37,9 (n=284) fen lisesi, %33,6 (n=252) meslek lisesi olduğu görülmektedir.

Araştırmanın Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada bireylerin demografik bilgilerine "Kişisel Bilgi Formu" aracılığıyla ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi için "Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Algısı Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçme araçlarına ait açıklamalar aşağıda belirtilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan form, öğrencilerin demografik bilgilerini belirlemek için kullanılmıştır. Bu kişisel bilgi formu, öğrencilerin cinsiyeti, sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim durumu ile lise türü gibi bilgileri tespit etmeyi amaçlamıştır.

Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Algısı Ölçeği

Hülya GÜVENÇ (2016) tarafından geliştirilen ve lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi amaçlayan “Para Yönetim Özyeterlik Algısı” ve “Para Yönetim Davranış Algısı” ve “Finansal Bilgi Testi” bölümlerinden oluşmaktadır. Ölçme aracının “Para Yönetim Özyeterlik Algısı” ve “Para Yönetim Davranış Algısı” bölümler Likert tipindedir ve analizler sırasında açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Madde ayırt edicilikleri ve Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Finansal Bilgi testinde ise doğru-yanlış tipinde maddeler kullanılmıştır ve analizlerde madde güçlükleri, ayırt edicilikleri ve KR-20 güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, Para Yönetim Özyeterlik Algısı ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısı 0.85, Para Yönetim Davranış Algısı ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısı ise 0.81 olarak hesaplanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda her iki ölçek için de 10 maddeli ve iki alt boyutlu modelin uygun olduğu belirlenmiştir. 33 maddelik Finansal Bilgi testinin KR-20 güvenilirlik katsayısı ise 0.83 olarak hesaplanmıştır. (Güvenç, 2016).

Araştırma Verilerinin Toplanması

Araştırmada zaman ve maliyet tasarrufu sağlamak amacıyla Google Forms ile ölçek hazırlanmış ve araştırmaya gönüllü olarak katılan öğrencilere ulaştırılmıştır. Araştırmada kullanılan

veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Aracın birinci bölümünde cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, lise türü demografik bilgileri değerlendirilmiştir. Veri toplama aracının ikinci bölümünde Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Algısı Ölçeği kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler, SPSS 27 (Statistical Package for Social Science) programında işlenmiş ve analiz edilmiştir. Çalışma grubundaki öğrencilerin demografik özelliklerine göre yapılan betimsel istatistik analizlerinde frekans (f) ve yüzde (%) teknikleri kullanılmıştır. Öğrencilerin cinsiyet değişkeni için Mann U-testi, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve okul türü değişkenleri için Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, Bursa Osmangazi ilçesinde bulunan bir devlet okulunda öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık farkındalığını değerlendirmek amacı ve alt amaçları doğrultusunda elde edilen verilere ilişkin bulgular ve yorumlar sunulmuştur. Demografik özellikler ve Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetim Algısı Ölçeğine ilişkin Mann Whitney U ve Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Mann-Whitney U Testi: İki grup arasında finansal okuryazarlık düzeyleri açısından anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için kullanılmıştır. Kruskal-Wallis H Testi: Üç veya daha fazla grup arasındaki finansal okuryazarlık düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olup olmadığını belirlemek için kullanılmıştır.

Tablo II: Öğrencilerin Para Yönetim Özyeterlik Algısı, Para Yönetim Davranışları ve Finansal Bilgi Durumuna İlişkin Mann Whitney U-testi Sonuçları

			N	\bar{X}	S.S	U	P
Para Yönetim Özyeterlik Algısı	Cinsiyet	Kız	271	390,25	0,48	60907,5	0,14
		Erkek	479	367,16			
Para Yönetim Davranışları	Cinsiyet	Kız	271	366,39	0,48	62437	0,38
		Erkek	479	380,65			
Finansal Bilgi	Cinsiyet	Kız	271	412,82	0,48	54790	0,001
		Erkek	479	354,38			

p<0,5

Tablo II'deki bulgulara göre, para yönetim özyeterlik testinin finansal okuryazarlık üzerindeki etkisi (U=60907,5, p=0,14) cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bu durum, finansal okuryazarlık düzeyindeki farklılıkların cinsiyete bağlı olmadığını göstermektedir. Ancak, kız öğrencilerin puanlarının daha yüksek olduğu dikkat çekmiştir. Para yönetim davranışları testinin finansal okuryazarlık

üzerindeki etkisi (U=62437, p=0,38) ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak, erkek öğrencilerin puanlarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Finansal bilgi testinin finansal okuryazarlık üzerindeki etkisi (U=54790, p=0,001) ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Bu testte kız öğrencilerin puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo III: Öğrencilerin Para Yönetim Özyeterlik Algısı İlişkin Kruskal Wallis H-testi Sonuçları

			N	\bar{X}	X2	P
Para Yönetim Özyeterlilik Algısı	Sınıf Düzeyi	9.Sınıf	261	385,69	4,48	0,21
		10.Sınıf	173	363,42		
		11.Sınıf	207	358,23		
		12.Sınıf	109	403,07		
	Anne Eğitim Durumu	Ortaokul ve altı	290	364,50	21,90	0,001
		Lise	299	359,47		
		Ön lisans	79	479,15		
		Lisans	82	373,02		
	Baba Eğitim Durumu	Ortaokul ve altı	229	363,26	4,79	0,18
		Lise	292	374,10		
		Ön lisans	83	421,19		
		Lisans	146	371,53		
	Okul Türü	Sosyal Bilimler Lisesi	214	327,35	54,203	0,001
		Fen Lisesi	284	447,52		
		Meslek Lisesi	252	335,23		

Tablo III 'te gösterilmiş bulgulara göre öğrencilerin para yönetimi özyeterlilik algısının finansal okuryazarlığa etkisi ile sınıf düzeyi arasında ($X^2=4,48$, $p=0,21$) istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Baba eğitim durumu ile öğrencilerin para yönetim özyeterlilik algısının finansal okuryazarlığa etkisi arasında ($X^2=4,79$, $p=0,18$) anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Anne eğitim durumu ile öğrencilerin para yönetim özyeterlilik algısının finansal okuryazarlığa etkisi arasında ($X^2=21,90$, $p=0,001$) anlamlı farklılık

olduğu görülmüştür. Okul türü ile öğrencilerin para yönetim özyeterlilik algısının finansal okuryazarlığa etkisi arasında ($X^2=54,203$, $p=0,001$) anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Anne eğitim durumu ve baba eğitim durumu ön lisans ve lisans olan grupların diğerlerine göre daha yüksek ortalama puanlara sahip olduğu görülmektedir. Okul türüne göre fen lisesi öğrencilerinin ortalama puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo IV: Öğrencilerin Para Yönetim Davranışlarına İlişkin Kruskal Wallis H-testi Sonuçları

			N	\bar{X}	X2	P
Para Yönetim Davranışları	Sınıf Düzeyi	9.Sınıf	261	385,69	4,48	0,21
		10.Sınıf	173	363,42		
		11.Sınıf	207	358,23		
		12.Sınıf	109	403,07		
	Anne Eğitim Durumu	Ortaokul ve altı	290	344,21	34,83	0,001
		Lise	299	368,48		
		Ön lisans	79	504,56		
		Lisans	82	387,45		
	Baba Eğitim Durumu	Ortaokul ve altı	229	354,47	7,08	0,06
		Lise	292	382,06		
		Ön lisans	83	425,35		
		Lisans	146	367,02		
	Okul Türü	Sosyal Bilimler Lisesi	214	332,22	21,57	0,001
		Fen Lisesi	284	419,96		
		Meslek Lisesi	252	362,14		

Tablo IV'te gösterilmiş bulgulara göre öğrencilerin para yönetim davranışlarının finansal okuryazarlığa etkisi ile sınıf düzeyi arasında ($X^2=4,48$, $p=0,21$) istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Baba eğitim durumu ile öğrencilerin para yönetim davranışlarının finansal okuryazarlığa etkisi arasında ($X^2=7,08$, $p=0,06$) anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Anne eğitim durumu ile öğrencilerin para yönetim öz yeterlik algısının finansal okuryazarlığa

etkisi arasında ($X^2=34,83$, $p=0,001$) anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Okul türü ile öğrencilerin para yönetim davranışlarının finansal okuryazarlığa etkisi arasında ($X^2=21,57$, $p=0,001$) anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Anne eğitim durumu ön lisans ve lisans olan grupların diğerlerine göre daha yüksek ortalama puanlara sahip olduğu görülmektedir. Okul türüne göre fen lisesi öğrencilerinin ortalama puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo V: Öğrencilerin Finansal Bilgi Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis H-testi Sonuçları

			N	\bar{X}	X^2	P
Finansal Bilgi Düzeyi	Sınıf Düzeyi	9.Sınıf	261	381,24	12,28	0,006
		10.Sınıf	173	417,76		
		11.Sınıf	207	352,23		
		12.Sınıf	109	338,88		
	Anne Eğitim Durumu	Ortaokul ve altı	290	359,83	6,35	0,08
		Lise	299	378,51		
		Ön lisans	79	429,23		
		Lisans	82	368,18		
	Baba Eğitim Durumu	Ortaokul ve altı	229	371,31	2,74	0,43
		Lise	292	373,61		
		Ön lisans	83	411,61		
		Lisans	146	365,32		
	Okul Türü	Sosyal Bilimler Lisesi	214	364,30	9,72	0,008
		Fen Lisesi	284	406,28		
		Meslek Lisesi	252	350,32		

Tablo V'te gösterilmiş bulgulara göre öğrencilerin finansal bilgi düzeylerinin finansal okuryazarlığa etkisi ile sınıf düzeyi arasında ($X^2=12,28$, $p=0,006$) istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Baba eğitim durumu ile öğrencilerin para yönetim davranışlarının finansal okuryazarlığa etkisi arasında ($X^2=2,74$, $p=0,43$) anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Anne eğitim durumu ile öğrencilerin para yönetim davranışlarının finansal okuryazarlığa etkisi

arasında ($X^2=6,35$, $p=0,08$) anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Okul türü ile öğrencilerin para yönetim davranışlarının finansal okuryazarlığa etkisi arasında ($X^2=9,72$, $p=0,008$) anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Anne ve baba eğitim durumu ön lisans olan grupların diğerlerine göre daha yüksek ortalama puanlara sahip olduğu görülmektedir. Okul türüne göre fen lisesi öğrencilerinin ortalama puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, finansal okuryazarlık ve para yönetimi algısı üzerine yapılan çalışmada bazı önemli sonuçlar elde edilmiştir. Finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkileri değerlendiren çalışmada, belirli demografik faktörlerin rolü incelenmiştir. İlk olarak,

cinsiyet ile para yönetim öz yeterlik testi ve para yönetim davranışları testi arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Ancak, finansal bilgi testi ile finansal okuryazarlık arasında önemli bir farklılık tespit edilmiştir. İkinci olarak, anne eğitim durumu ve okul türü faktörlerinin öğrencilerin finansal

okuryazarlık düzeyi üzerinde etkili olabileceği gözlemlenmiştir, ancak sınıf düzeyi ve baba eğitim durumu faktörlerinin bu açıdan belirgin bir etkisi bulunmamıştır. Üçüncü olarak, anne eğitim durumu ve okul türü faktörlerinin öğrencilerin para yönetim davranışları ve finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir, diğer faktörlerin ise bu konuda belirgin bir farklılık yaratmadığı söylenebilir. Son olarak, sınıf düzeyi ve okul türü faktörlerinin öğrencilerin finansal bilgi düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında etkili olabileceği ancak baba ve anne eğitim durumu faktörlerinin bu konuda belirgin bir farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Bu bulgular, demografik faktörlerin finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkilerinin karmaşıklığını ve önemini vurgularken, farklı demografik değişkenlerin farklı düzeylerde etkili olduğunu göstermektedir.

Finansal okuryazarlık üzerine yapılan çalışmaların incelenmesi, farklı demografik faktörlerin ve değişkenlerin finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Örneğin, Kılıç ve ark. (2015) ile Şahin ve Barış'ın (2017) çalışmaları, üniversite öğrencileri ve kamu personeli üzerinde yapılan araştırmalarda cinsiyetin finansal okuryazarlık düzeyiyle ilişkisini ele almıştır. Kılıç ve ark.'ın çalışması, finansal bilgi testi ile finansal okuryazarlık arasında belirgin bir farklılık bulunurken, para yönetim özyeterlik testi ve para yönetim davranışları testi ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Öte yandan, Şahin ve Barış'ın araştırması, kamu personelinin finansal okuryazarlık düzeylerini değerlendirerek, demografik özelliklerin bu düzeyler üzerindeki etkilerini analiz etmiştir. Bu çalışmaların sonuçlarına dayanarak, cinsiyetin finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisinin farklılık gösterebileceği ve diğer demografik faktörlerin de bu konuda belirleyici olabileceği sonucuna varılabilir.

Benzer şekilde, Durmuşkaya ve Kavas'ın (2018) çalışması, anne eğitim durumu ve okul türü gibi faktörlerin öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Ancak, sınıf düzeyi ve baba eğitim durumu faktörlerinin bu konuda belirgin bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgular, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesinde demografik faktörlerin önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Güler ve Tunahan'ın (2017) araştırması ise hane halkının finansal okuryazarlık düzeyini değerlendirerek, demografik özellikler ile bu düzey arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, kadınların, evli bireylerin ve belirli yaş aralıklarında olan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin genellikle yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesinde demografik faktörlerin ve sosyoekonomik durumunun dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Chen ve Volpe (1998) ile Beal ve Delpachitra'nın (2003) çalışmaları, üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalarda finansal okuryazarlık düzeyi ile çeşitli demografik faktörler arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Chen ve Volpe'nin çalışması, işletme dışı alanlarda eğitim alanlar, kadınlar, üniversitenin ilk sınıflarında okuyanlar, 30 yaş altındaki ve az iş deneyimine sahip olanların finansal bilgi düzeylerinin daha düşük olduğunu belirlemiştir. Benzer şekilde, Beal ve Delpachitra'nın çalışması da üniversite öğrencilerinin genel olarak finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu göstermiştir.

Hilgert ve diğerleri (2003) ile Mahdzan ve Tabiani'nin (2013) çalışmaları ise finansal okuryazarlık ile bireylerin davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Hilgert ve diğerlerinin çalışması, finansal bilgi ile yatırım, tasarruf, para ve kredi yönetimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Mahdzan ve Tabiani'nin çalışması ise finansal okuryazarlığın bireylerin tasarruf davranışları üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermiştir.

Bu çalışmalar incelendiğinde, demografik faktörlerin (örneğin, cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi) finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkili olduğu ve finansal okuryazarlık düzeyinin bireylerin davranışlarına ve karar alma süreçlerine önemli ölçüde etki ettiği görülmektedir. Örneğin, üniversite öğrencileri arasında finansal okuryazarlık düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, finansal bilgi düzeyi ile cinsiyet arasında belirgin bir farklılık tespit edilmiştir. Demografik faktörlerin finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisini incelediğimizde, yapılan çalışmalarda yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyi gibi faktörlerin bu düzey üzerinde belirgin bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Özellikle eğitim düzeyi ile finansal okuryazarlık arasındaki pozitif ilişki vurgulanmıştır. Anne-babanın eğitim durumunun da öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini etkilediği gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, para yönetim özyeterlik testi ve para yönetim davranışları testi ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Anne eğitim durumu ve okul türü faktörlerinin öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkili olduğu belirtilirken, sınıf düzeyi ve baba eğitim durumu faktörlerinin bu konuda anlamlı bir etkisi olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde, sınıf düzeyi ve okul türü faktörlerinin öğrencilerin finansal bilgi düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında etkili olduğu ancak baba ve anne eğitim durumu faktörlerinin bu konuda belirgin bir farklılık yaratmadığı belirlenmiştir.

Bu sonuçlar, demografik faktörlerin finansal okuryazarlık üzerindeki etkisinde bazı benzerlikler ve farklılıklar olduğunu göstermektedir. Özellikle eğitim düzeyi ve anne eğitim durumu gibi faktörlerin finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde belirleyici olduğu görülmektedir. Ancak, cinsiyet

ve baba eğitim durumu gibi diğer faktörlerin etkisi daha belirsizdir. Bu bulgular, finansal okuryazarlık programlarının ve politikalarının demografik farklılıkları dikkate alarak tasarlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, eğitim düzeyinin artırılması ve anne eğitimine odaklanması, finansal okuryazarlık düzeyini yükseltmek için etkili stratejiler olabilir.

Sonuç olarak, ulusal ve uluslararası araştırmaların incelenmesi finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesinde

çeşitli demografik faktörlerin etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, hangi faktörlerin ne şekilde etkili olduğu konusunda farklılık gösterebilir. Bu nedenle, finansal okuryazarlık programları ve politikaları oluşturulurken, hedef kitleye yönelik demografik özelliklerin dikkate alınması önemlidir. Bu bağlamda, çalışmamız öncelikle yerel düzeyde daha sonra ise ulusal düzeyde örnek teşkil edecek niteliktedir. Yerel ve ulusal düzeyde yapılacak faaliyetler açısından önemli bir katkı sağlamaktadır.

Öneriler

Bu öneriler, finansal okuryazarlık düzeyini artırmak için hem ailelerin hem de okulların birlikte çalışabileceği çeşitli yaklaşımları içermektedir.

- 1- Okullar, öğrencilere yönelik finansal eğitim programlarını geliştirmeli ve bu programları müfredatlarına entegre etmelidir. Bu programlar; para yönetimi, tasarruf, yatırım ve borçlanma gibi temel konuları kapsayabilir.
- 2- Aileler, finansal okuryazarlık konusunda çocuklarına destek olmalıdır. Aile içinde finansal konuları konuşmak, öğrencilere pratik bilgiler kazandırabilir.
- 3- Okullar, öğrencilere ve ailelere yönelik finansal okuryazarlık seminerleri düzenleyebilir. Bu seminerlerde uzman kişiler, finansal konularda bilgi ve tavsiyeler sunabilir.
- 4- Öğrencilere finansal konularda uygulamalı eğitim imkanları sunulmalıdır.

- 5- Okullar kütüphanelerinde ve derslerde finansal konuları işleyen kitapları ve kaynakları sağlamalıdır. Bu, öğrencilerin kendi başlarına bilgi edinmelerine olanak tanır.
- 6- Finansal okuryazarlık konusunda interaktif online eğitim araçları kullanılabilir. Bu tür araçlar, öğrencilere eğlenceli bir şekilde finansal konuları öğrenme imkânı sunabilir.
- 7- Öğrencilere, kısa ve uzun vadeli finansal hedefler belirlemeleri için etkinlikler düzenlenmelidir. Bu, öğrencilerin para yönetimi becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir.
- 8- Öğrencilere bütçe oluşturma pratiği yapma fırsatı sunulurken, gerçek yaşam becerilerini kazanmalarına yardımcı olunmalıdır.
- 9- Eğitim programlarının etkili olup olmadığını ölçmek için düzenli olarak değerlendirmeler yapılmalıdır. Geri bildirimler, programların iyileştirilmesine katkı sağlayabilir.

Kaynakça

- Aka, K., & Arıcan, E. (2019). Türkiye’de Hanehalkı Tasarruf Davranışlarının Belirleyicileri. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, s.11 (21) ,163-184 .
- Alekam, J.M., Salleh, M.S., & Mokhtar, S.S.(2018). The Effect of Family, Peer, Behavior, Saving and Spending Behavior on Financial Literacy Among Young Generations. *International Journal of Organizational Leadership*, s.309-323.
- Atkinson, A., & Messy, F. (2013). Promoting financial inclusion through financial education: OECD/INFE evidence, policies and practice. *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, 34, OECD.
- Beal, D.J., & Delpachitra, S.B.(2013). Financial Literacy Among Australian University Students. *Economic Papers: A Journal of Applied Economics and Policy*, s.1-22.
- Chen, H., & Volpe, R. (1998). An Analysis of Personal Financial Literacy Among College Students. *Financial Services Review*, s.107-128.
- Durmuşkaya, S., & Kavas, Y.B.(2018). Akademik Gelişim ve Finansal Okuryazarlık Arasındaki İlişkinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi*, s. 925-939.
- Güler, E., & Tunahan, H.(2017). Finansal Okuryazarlık: Hanehalkı Üzerine Bir Araştırma. *İşletme Bilimi Dergisi (JOBS)*, s.79-104.
- Güvenç, H.(2016). Lise öğrencileri için finansal okuryazarlık ölçeği geliştirme çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, s. 847-863.
- Hilgert, M.A.(2003). Financial Knowledge, Experience and Learning Preferences: Preliminary Results From a New Survey on Financial Literacy. *Consumer Interest Annual*, s. 1-7.
- İkvan, A., Tursun, M., & Ukav, İ.(2020). Finansal Yönetim Eğitimi Alan Öğrencilerin Algı ve Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma . . Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, s.11.
- Kapounek, S., Korab, P., & Deltuvaite, V. (2016). (Ir)rational Households' Saving Behavior? An Empirical Investigation. *Procedia Economics and Finance*, s.39, 625 - 633.
- Karasar, N.(2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kılıç, Y., Ata, H.A., & Seyrek, İ. H. (2015). “Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma,”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, s.129-150.
- Mahdzan, N., & Tabiani, S.(2013). The Impact of Financial Literacy on Individual Saving: An Exploratory Study in The Malaysian Context. *Transformations in Business & Economics*, s. 41-55.
- Noctor, M., Stoney, S., & Stradling, R. (1992). Financial Literacy: A Discussion of Concepts and Competences of Financial Literacy and Opportunities for its Introduction into Young People’s Learning. *National Foundation for Educational Research*.
- Remund, D.(2010). Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy. *Journal of Consumer Affairs*, s. 276-295.
- Soylu, Ö. B. (2019). Gelir ve Harcama Düzeylerinin Tasarruf Davranışına Etkisi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s.2(38), 109-130.
- Şahin, M., & Barış, S. (2017). Finansal Okuryazarlık ve Tasarruf Davranışları: Kamu Çalışanları Üzerine Bir İnceleme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s.77-103.
- Şimşek, T., Hithit, M., & Şimşek, N. (2021). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimine İlişkin Tutum ve Davranışların Belirlenmesi. *Enderun*.
- Widdowson, D., & Hailwood, K. (2007). Financial Literacy and Its Role in Promoting a Sound Financial System. *Reserve Bank of New Zealand Bulletin*, s. 70(2): 37-49.
- Yuan, H. (2015). How Financial Literacy Affects Budgeting Behaviors. *Student Scholarship- School of Business*.